

АНОТАЦІЯ

САЧОК В. І. Українське вокальне виконавство та педагогіка на межі XIX–XX століть: формування академічної тенорової традиції. — Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Наукове обґрунтування творчого мистецького проєкту на здобуття творчого ступеня доктора мистецтва за спеціальністю 025 — «Музичне мистецтво» (галузь знань 02 — «Культура і мистецтво»). — Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, Міністерство культури та стратегічних комунікацій України, Київ, 2025.

Зміст анотації. Наукове обґрунтування присвячене всебічному аналізу феномену українського вокального виконавства на зламі XIX–XX століть та окресленню процесу становлення академічної тенорової традиції, що постала на перетині європейських вокальних шкіл та національних мистецьких традицій. Об'єктом дослідження стала українська вокальна практика та педагогіка зазначеного періоду, а предметом — формування академічної тенорової традиції з її історичними, педагогічними, виконавськими й стильовими параметрами.

Актуальність теми зумовлена потребою у цілісному науковому узагальненні історичного досвіду українських співаків і педагогів, які заклали підвалини сучасної вокальної школи. У наявних на сьогодні дослідженнях окремі постаті — Олександр Мишуга, Модест Менцинський, Михайло Микиша — розглядалися у персональному ракурсі, проте відсутнім був комплексний підхід до явища тенорової школи як системи, що формується у взаємодії з європейською традицією та водночас має глибоке національне коріння.

Мета роботи полягає у дослідженні процесу формування академічної тенорової традиції в Україні на межі XIX–XX століть, визначенні її передумов, методологічних засад і виконавських характеристик. Завдання включають: аналіз європейського контексту вокального мистецтва,

виявлення ролі професійної музичної освіти у становленні української школи, вивчення педагогічних принципів і виконавської практики провідних тенорів, окреслення стильових і технічних домінант їхньої творчості.

У дослідженні застосовано комплекс методів: історико-культурологічний (для розкриття європейського контексту), історико-ретроспективний (для простеження еволюції музичної освіти), системно-аналітичний (для узагальнення вокально-педагогічних принципів), виконавський і компаративний аналіз (для характеристики стилю та інтерпретацій українських тенорів), джерелознавчий (для опрацювання архівних матеріалів, спогадів, рецензій).

Наукова новизна полягає у комплексному висвітленні феномену академічної тенорової традиції в Україні. Вперше запропоновано модель її становлення як процесу, що поєднав здобутки італійської, німецької та французької шкіл з національною інтонаційністю та педагогічними практиками. Визначено ключову роль виконавців – О. Мишуги, М. Менцинського, М. Микиші – у репрезентації українського вокального мистецтва на світовій арені. Простежено лінію педагогічної спадкоємності: Ф. Ламперті – В. Висоцький – О. Мишуга – М. Микиша, що забезпечила тяглість і розвиток методології вокального навчання.

Практичне значення роботи полягає у створенні науково-методичної бази для сучасної вокальної педагогіки. Виявлені принципи – природність звуковедення, інтонаційна виразність, поєднання технічної довершеності й художньої інтерпретації, увага до тексту та етнокультурних особливостей – залишаються актуальними для підготовки вокалістів й сьогодні.

У підсумку дослідження доведено, що українська академічна тенорова традиція сформувалася як синтез європейських вокальних шкіл та української культурної ідентичності, втілений у творчості визначних співаків і педагогів. Її розвиток засвідчив здатність українського виконавства не тільки засвоювати здобутки інших культур, а й

перетворювати їх на власні мистецькі досягнення, що міцно увійшли до світового культурного контексту.

Педагогічна спадкоємність, закладена ще наприкінці XIX століття, забезпечила тяглість і поступальний рух традиції, яка зберегла фундаментальні принципи й водночас трансформувалася відповідно до викликів часу. Сьогодні академічна тенорова школа постає як живе, динамічне явище, що продовжує впливати на виконавство та педагогіку, формуючи нові покоління співаків і водночас підтверджуючи вагомість української культури у світовій музичній культурі.

Ключові слова: вокальне виконавство, академічна тенорова традиція, вокальна творчість, камерна музика, педагогіка, українська вокальна школа, європейські вокальні школи, національна ідентичність.

SUMMARY

Sachok V. Ukrainian vocal performance and pedagogy on the border of the 19th and 20th centuries: formation of the academic tenor tradition. – Qualification scientific work as a manuscript.

Scientific substantiation of a creative artistic project for obtaining the degree of Doctor of Arts in specialty 025 – «Musical Art»; field 02 – «Culture and Art». Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music, Ministry of Culture of Ukraine and Strategic Communications. Kyiv, 2025.

Abstract content. The scientific substantiation is devoted to a comprehensive analysis of the phenomenon of Ukrainian vocal performance at the turn of the 19th–20th centuries and to outlining the process of the formation of the academic tenor tradition, which emerged at the intersection of leading European vocal schools and national artistic traditions. The object of the research is Ukrainian vocal practice and pedagogy of this period, while the subject is the formation of the academic tenor tradition with its historical, pedagogical, performative, and stylistic parameters.

The relevance of the topic is determined by the necessity of an integral scholarly generalization of the historical experience of Ukrainian singers and vocal pedagogues who laid the foundations of the modern vocal school. Previous studies mainly focused on individual figures – Oleksandr Myshuga, Modest Mentsynsky, Mykhailo Mykysha – considered in a personal perspective, while a comprehensive approach to the phenomenon of the tenor school as a system, developing through the interaction with the European tradition and simultaneously rooted in national culture, has been lacking.

The aim of this study is to investigate the process of forming the academic tenor tradition in Ukraine at the turn of the 19th–20th centuries, to determine its prerequisites, methodological foundations, and performative characteristics. The research objectives include: analyzing the European context of vocal art; identifying the role of professional music education in shaping the Ukrainian school; studying the pedagogical principles and performance practices of leading

tenors; and outlining the stylistic and technical dominants of their artistic activity.

A complex methodological approach was applied, involving: historical-cultural analysis (to reveal the European context), historical-retrospective method (to trace the evolution of music education), systemic-analytical method (to generalize vocal-pedagogical principles), performance and comparative analysis (to characterize the style and interpretations of Ukrainian tenors), and source studies (to examine archival materials, pedagogical treatises, reviews, and memoirs).

The scientific novelty lies in the comprehensive illumination of the phenomenon of the academic tenor tradition in Ukraine. For the first time, its formation is interpreted as a process that combined the achievements of the Italian, German, and French schools with national intonational identity and pedagogical practices. The key role of performers such as O. Myshuga, M. Mentsynsky, and M. Mykysha in representing Ukrainian vocal art on the world stage is emphasized. The pedagogical continuity – F. Lamperti – V. Vysotsky – O. Myshuga – M. Mykysha – is traced, ensuring the continuity and development of the methodology of vocal training.

The practical significance of the work lies in creating a scientific and methodological foundation for contemporary vocal pedagogy. The identified principles – natural vocal emission, intonational expressiveness, the integration of technical mastery with artistic interpretation, and attention to text and ethnocultural specificity – remain relevant for training vocalists today.

In conclusion, the study demonstrates that the Ukrainian academic tenor tradition was formed as a synthesis of European vocal schools and Ukrainian cultural identity, embodied in the creativity of prominent singers and pedagogues. Its development proved the capacity of Ukrainian vocal performance not only to assimilate the achievements of other cultures but also to transform them into original artistic accomplishments firmly embedded in the global cultural context. The pedagogical continuity, established at the end of the

19th century, secured the sustainability and progressive development of the tradition, which has preserved its fundamental principles while transforming in accordance with the challenges of time. Today, the academic tenor school appears as a living, dynamic phenomenon that continues to influence performance and pedagogy, shaping new generations of singers and simultaneously affirming the significance of Ukrainian culture within the global musical heritage.

Keywords: vocal performance, academic tenor tradition, vocal art, chamber music, pedagogy, Ukrainian vocal school, European vocal schools, national identity.

Список опублікованих праць за темою роботи

1. Сачок В. І. Концепція вокальної педагогіки Валентини Антонюк у контексті розвитку української вокальної школи. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал*. Київ, 2023. №1. С. 295–302. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2023.277685>
2. Сачок В. І. Вокальна підготовка іноземних студентів: мистецько-педагогічні підходи та практики. *Мистецтвознавчі записки: зб. наук. пр.* Київ : НАКККиМ, 2023. вип. 43. С. 139–144. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-2180.43.2023.286851>
3. Сачок В. І. Творчість Олександра Пилиповича Мишуги (1853–1922) у контексті традицій української вокальної школи. *Слобожанські мистецькі студії : наук. журнал. Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 3. С. 75–79. DOI: <https://doi.org/10.32782/art/2023.3.15>
4. Сачок В. І. Камерно-вокальна творчість Модеста Менцинського в контексті розвитку української тенорової традиції. *Музикознавча думка Дніпропетровщини : зб. наук. ст.* Дніпро : «Грані», 2024. Вип. 27 (2). С. 138–153. <https://doi.org/10.33287/222448>
5. Сачок В. І. Вплив німецької вокальної школи на становлення українського співака Модеста Менцинського. *Видатні постаті музичного мистецтва в процесах національно-культурного розвитку України (до 185-річчя з дня народження Павла Чубинського) : зб. мат. Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених 15–16 квітня 2024 р.* Київ : КЗВО КОР «Академія мистецтв імені Павла Чубинського», 2024. С. 165–172. <https://chubynsky.best/ua/biblioteka/konferentsiyi.html>
6. Сачок В. І. Творча діяльність українських тенорів О. Мишуги та М. Менцинського в контексті формування національної вокально-виконавської школи кінця XIX – початку XX ст. *XXIII міжнародна науково-практична конференція «Молоді музикознавці» у рамках VI*

Міжнародного науково-творчого проєкту «Сучасне музикознавство та виконавство: від теоретичного дискурсу – до виконавської практики» 29–31 березня 2024 р. : тези. Київ : КМAM імені Р. М. Глієра, 2024. С. 134–135.

https://glieracademy.org/wp-content/uploads/2024/04/2024_%D0%9C%D0%9C_%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf

Інформація про апробацію результатів дослідження

Наукове обґрунтування творчого мистецького проєкту обговорено на засіданнях кафедри камерного співу та кафедри теорії та історії музичного виконавства. Матеріали дослідження викладено у доповідях на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Нумеровані за хронологією доповіді на конференціях

1. 27.10.2023 – Всеукраїнський круглий стіл «Про стан сучасного виконавського мистецтва» Національна філармонія України, Національна академія мистецтв України, Відділення музичного мистецтва та відділення теорії та історії мистецтв НАМ України, НМАУ імені П. І. Чайковського, платформа Zoom.

Тема доповіді: **«Розвиток тенорових традицій українського камерного співу».**

<https://res2.weblium.site/res/634ff5ae7fe688000e53c854/655223bc8218cd000f42e213>

2. 2–4.11.2023 – Сьома міжнародна науково-практична конференція «Україна. Європа. Світ. Історія та імена в культурно-мистецьких рефлексіях». НМАУ імені П. І. Чайковського, платформа Zoom.

Тема доповіді: **«Професор музично-драматичної школи М. В. Лисенка, король тенорів Олександр Філіппі Мишуга».**

https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/8_Programa-2023_2.pdf

3. 22–23.11.2023 – Сьома всеукраїнська науково-практична конференція «Ювілейна палітра 2023. Пам'ятні дати української музичної культури: до

45-річчя ННІ культури і мистецтв Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка». Навчально-науковий інститут культури і мистецтв Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Тема доповіді: **«Вердівський тенор із України Олександр Філіппі Мишуга (1853–1922)».**

https://art.sspu.edu.ua/images/2023/docs/nauka/konf/palitra_programa_22112023_f79ec.pdf

4. 29–31.03.2024 – XXIII міжнародна науково-практична конференція «Молоді музикознавці» у рамках VI Міжнародного науково-творчого проєкту «Сучасне музикознавство та виконавство: від теоретичного дискурсу – до виконавської практики». КМAM імені Р. М. Глієра.

Тема доповіді: **«Творча діяльність українських тенорів О. Мишуги та М. Менцинського в контексті формування національної вокально-виконавської школи кінця XIX – початку XX ст.».**

https://glieracademy.org/wp-content/uploads/2024/04/2024_%D0%9C%D0%9C_%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf

5. 1–2.04.2024 – XVIII Всеукраїнська дворівнева науково-практична конференція «музичний твір як феномен рефлексивно-творчого мислення». Національна всеукраїнська музична спілка, Дніпровська академія музики, Навчально-науковий інститут, Наукове студентсько-аспірантське товариство. м. Дніпро, платформа Zoom.

Тема доповіді: **«Героїчний тенор Модест Менцинський: поєднання західноєвропейської та української вокально-виконавських традицій».**

<https://dk.dp.ua/wp-content/uploads/2024/10/%D0%A5V%D0%86%D0%86%D0%86-%D0%92%D1%81%D0%B5%D1%83%D0%BA%D1%80.-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84.-1-2.04.2024-%D1%80.pdf>

6. 15–16.04.2024 – IV Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Видатні постаті українського музичного мистецтва в процесах національно-культурного розвитку України» (до 185-річчя з дня

народження Павла Чубинського)» КЗВО КОР «Академія мистецтв імені Павла Чубинського», платформа Zoom.

Тема доповіді: **«Вплив німецької вокальної школи на становлення українського співака Модеста Менцинського».**

https://chubynsky.best/15-kvitnyaiv_vseukrayinska-studentska-naukovo-praktichna-konferentsiya.html

7. 19–20.04.2024 – Науково-практична конференція «Національна музична інтонація від історичних витоків до сучасності» НМАУ імені П. І. Чайковського, кафедра теорії та історії музичного виконавства, платформа Zoom.

Тема доповіді: **«Інтонанційне збагачення романсів і солоспівів Миколи Лисенка у виконавському трактуванні Модеста Менцинського».**

<https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/The-new-program-2024-na-sajt.pdf>

8. 28–29.05.2024 – Всеукраїнська науково-практична конференція «Наукові і творчі діалоги співпраці у культурно-мистецькому просторі України (пам'яті академіка О.Тимошенка та М. Скорика), НМАУ імені П. І. Чайковського, платформа Zoom.

Тема доповіді: **«О. П. Мишуга – професор Музично-драматичної школи М. В. Лисенка».**

<https://knmau.com.ua/vseukrayinska-naukovo-praktichna-konferentsiya-pam-yati-a-kademikiv-olega-timoshenka-ta-miros>

9. 26.09.2024 – Всеукраїнський круглий стіл на тему «Сучасні тенденції у музичному мистецтві», Національна академія мистецтв України, м. Київ.

Тема доповіді: **«Українська тенорова школа у сучасному виконавському просторі».**

10. 14–15.10.2024 – XIX Всеукраїнська студентсько-аспірантська науково-практична конференція «Музичний твір як світоглядна універсалія сучасного мистецтва». Дніпровська академія музики, навчально-науковий інститут, науково-творче товариство аспірантів та асистентів-стажистів, м. Дніпро.

Тема доповіді: **«Феномен Михайла Голинського (1890-1973) в історії тенорового виконавства».**

<https://dk.dp.ua/wp-content/uploads/2024/10/%D0%A5%D0%86%D0%A5-%D0%92%D1%81%D0%B5%D1%83%D0%BA%D1%80.-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84.-14-15.10.24-%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%9C%D0%90.doc>

11. 15–16.11.2024 – Десята науково-практична онлайн-конференція «Мистецькі родини (ювілейні дати)» в рамках науково-творчого проєкту «Виконавські та педагогічні традиції української вокальної школи в контексті розвитку міжнародних зв'язків». НМАУ імені П. І. Чайковського, кафедра камерного співу; КМАМ імені Р. М. Глієра, кафедра співу та хорового диригування; КЗВО КОР «Академія мистецтв імені Павла Чубинського», кафедра «Мистецтво співу».

Тема доповіді: **«Орест Руснак – видатний інтерпретатор української пісні за кордоном (до 130-ї річниці народження)».**

<https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/Informlist-MR10-200924.pdf>

12. 7–9.11.2024 – Восьма міжнародна науково-практична конференція кафедри ІУМ «Україна. Європа. Світ. Історія та імена в культурно-мистецьких рефлексіях». НМАУ імені П. І. Чайковського, платформа Zoom.

Тема доповіді: **«Вокальна музика як інструмент міжнародної дипломатії».**

https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/77_Programa-2024.pdf

13. 19.12.2024 – Всеукраїнський круглий стіл «Про стан сучасного виконавського мистецтва» Національна академія мистецтв України, Національна філармонія України, Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, платформа Zoom.

Тема доповіді: **«Комунікативні проблеми вокального виконавства в сучасному комунікативному просторі в умовах воєнного стану».**

<https://academyart.org.ua/news/vseukrainskyi-kruhlyi-stil-pro-stan-suchasnoho-vykonavskoho-mystetstva>

Творча діяльність

09.03.2024 – Участь в авторському проєкті народної артистки України, професорки, докторки культурології, завідувачки кафедри камерного співу НМАУ ім. П. І. Чайковського Антонюк Валентини Геніївни до 210-х роковин Великого Кобзаря «Вокальна Шевченкіана». Виконувався солоспів М. В. Лисенка на вірші Т. Г. Шевченка «За думою дума». Малий зал імені академіка О. С. Тимошенка.

23.03.2024 – Концерт-іспит аспіранта творчої аспірантури: *«Ліричне інтермеццо»*. У програмі: вокальний цикл М. Лисенка на вірші Г. Гейне в українських перекладах Л. Українки, М. Славинського, Л. Старицької-Черняхівської. Малий зал імені академіка О. С. Тимошенка.

05.10.2024 – Концерт-іспит аспіранта творчої аспірантури: «Тенорові солоспіви Миколи Лисенка на вірші Тараса Шевченка». У програмі: солоспіви М. Лисенка: «Гетьмани, гетьмани», «По діброві вітер віє», «Єсть на світі доля», «Огні горять», «Мені однаково», «Гомоніла Україна», «Ой, чого ти почорніло», «Чого мені тяжко», «Реве та стогне Дніпр широкий», «Дума». Малий зал імені О. С. Тимошенка.

19.06.2025 – Концерт-іспит на здобуття освітньо-творчого звання «доктор мистецтва»: *«Українське вокальне виконавство та педагогіка на межі XIX-XX століть: формування академічної тенорової традиції»*. У програмі тенорові солоспіви М. Лисенка на слова Т. Г. Шевченка. Малий зал імені академіка О. С. Тимошенка.